

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Förord: Tredjedelssamhället</i>	4
<i>Mikael Nyberg: Arbetslöshetspolitiken i Europa</i>	8
<i>EU-kommissionen: Den europeiska strategin för sysselsättning</i>	21
Världens växande arbetslöshet	
<i>Inledning: Internationalisering och automatisering</i>	28
<i>Rainer Falk: Fattigdom och arbetslöshet i världssamhället</i>	33
<i>Jeremy Rifkin: Datorrevolutionen och arbetsvärlden</i>	49
<i>Mikael Nyberg: Kunskapsamhälle?</i>	62
<i>Michel Chossudovsky: Avhysningen av bönderna</i>	65
<i>Gunnar Album: Svart hav</i>	73
<i>James Paul & Suzanne Paul: Förstöringen av pensionssystemet ...</i>	87
<i>.....</i>	87
<i>Diskussionsfrågor</i>	96
<i>Ernst Wigforss: Har vi råd att arbeta</i>	98
Arbete för miljön	
<i>Inledning: Skatteväxling och omställning</i>	106
<i>Wuppertal Institut: Ett hållbart Europa: Länken mellan tillväxt</i>	
<i>och sysselsättning</i>	111
<i>Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung: De ekonomiska</i>	
<i>effekterna av en ekologisk skattereform</i>	122
<i>Gunnar Boye Olesen: Hållbar energiutveckling och sysselsättning</i>	
<i>.....</i>	135
<i>Olof Eriksson: Bygg om Sverige till bärkraft</i>	146
<i>Gunnar Boye Olesen: Avfall och återanvändning i Danmark</i>	166
<i>Diskussionsfrågor</i>	169
Arbete för sociala behov	
<i>Inledning: Bevara tryggheten och förkorta arbetstiden</i>	172

<i>John Hille: Arbetsdelning i ljuset av tillväxtteorins misslyckande .</i>	178
<i>Tommy Isidorsson: Arbetstidsfrågan i internationell belysning</i>	198
<i>Lester Thurow: Korståget mot välfärden</i>	205
<i>James Galbraith: En ny New Deal.....</i>	208
<i>Sten Ljunggren: Offensiv satsning</i>	211
<i>Svenska Kommunalarbetareförbundet: Hejda arbetslösheten i kommuner och landsting.....</i>	216
<i>Diskussionsfrågor</i>	219
 eller ta bort orsakerna	
<i>Inledning: Lokala ekonomier eller global politik</i>	222
<i>Fritz C. Holte: Vilken sorts framtid?.....</i>	227
<i>Colin Hines & Tim Lang: Sysselsättningen och osäkerhetskulturen — dags att skydda jobben?</i>	235
<i>Madriddeklarationen: Politisk handlingsplan.....</i>	251
<i>Miljöförbundet Jordens Vänner: En miljard nya jobb till år 2000</i>	255
<i>Diskussionsfrågor</i>	266

”Hjälp, jag är ingenting värd! Hur ska jag nu presentera mig själv, samhällsparasit eller lyckligt arbetslös? Med min uppfostran är det bara genom att arbeta som jag har rätt att egentligen existera.”

”Allra värst ansågs det vara att först ha blivit arbetslös och sedan dessutom gå på gratis skolning: ’du som ändå aldrig kommer att få något jobb’. Hur rätt han än hade kändes det som ett knivhugg rakt i hjärtat.”

”Den psykiska hälsan vacklar, depressionen är ett faktum. Hur jag än tänker positivt faller jag. En bedövande trötthet har lagt sig över mig.”

”Men nu är det ju så att man inte får må för bra om man är arbetslös. Då betraktas man som ansvarslös och lever på andras bekostnad.”

Ur tidningen Ny tid

FÖRORD

TREDJEDELSSAMHÄLLET

Enligt International Labour Organizations rapport *World Employment 1996/97* är en knapp miljard arbetslösa eller undersysselsatta. Eller översatt till ett rimligare språk och om man räknar in familjer: mer än en miljard är helt eller delvis beroende av formella eller informella välgörenhetssystem för att försörja sig.

Arbetslöshet och undersysselsättning har länge varit ett problem i Sydländerna. Men sedan 80-talet har de tagit sig sådana proportioner att den nått även det privilegierade Nord — inte minst gräddkanten här i Sverige.

Allt fler ställer sig frågan vad arbetslöshet beror på och hur den ska hanteras. Men de ställer sig den frågan på helt olika sätt. Den här antologin försöker ge en överblick över olika tänkbarheter.

Regeringar tenderar att se arbetslöshet som en fråga om *bristande effektivitet*. Genom förbättrad utbildning, effektivare infrastruktur och bättre konkurrens vill man öka näringslivets förmåga. Detta ska då leda till tillväxt, något som på något sätt ska komma alla till del menar man. Tydligast företräds denna syn av EU-kommissionen, vars program mot arbetslösheten återges här.

TREDJEDELSSAMHÄLLET

Problemet med detta synsätt är att den ökade effektiviteten förutsätter utstötning av mindre effektiva delar vilket *ökar* arbetslösheten. Det är nämligen inte fråga om någon *absolut* brist på

försörjningsmedel utan om att de kommer allt färre till del. Det är frågan om en tudelning av samhället, en successiv utstötning av dem som av olika skäl inte passar in i organisationen.

En del har kallat detta "tvåtedelssamhället". Men som Will Hutton har visat för Storbritanniens del trängs också mycket stora delar av majoriteten allt närmare kanten (The state we're in, Jonathan Cape 1995). Man kanske skulle tala om "tredjedelssamhälle" i stället.

Eller varför inte "femtedelssamhälle" — enligt Hans Peter Martin och Harald Schumann är det i de termerna vissa näringslivs- och regeringstoppar talar (Globaliseringsfällan, Symposium 1997). Det stämmer också väl med inkomstfördelningen i världen — 20% får mer än 85% av världens inkomster.

Det finns många sätt att beskriva hur denna utstötningprocess går till. I antologin återger vi något tiotal.

Men det finns inte heller något klart *alternativ* till regeringarnas förslag. Vad som finns är ansatser.

ÖKA KONSUMTIONEN?

En sådan ansats är den strävan att återuppliva traditionell socialdemokratisk efterfrågestimulerande politik som *keynesianerna* står för (efter John Maynard Keynes, den engelska ekonom som gjorde den nordiska arbetarrörelsens politik acceptabel bland akademiker på 30-talet).

De ser åtminstone klart att regeringarnas nedskärningar och trimningarna av produktionsapparaten gör att det blir allt fler som inte har något att köpa för, och att detta leder till minskad produktion och till ännu större nedskärningar i en allt värre ond cirkel. Deras förslag är att staterna ska hålla uppe efterfrågan genom att anställa folk till rimliga löner när näringslivet inte tycker att det lönar sig att göra detta.

Det finns problem även med keynesianernas förslag. De tar sällan upp det globala perspektivet, även om det i och för sig vore möjligt att göra det. Men framför allt missar de att utstötningprocessen främst är social och kulturell.

Keynesianernas medel att stoppa utslagningsprocessen är att

hålla produktion och konsumtion uppe. Den som har nyckelrollen är staten och de effektiva förhandlingsorganisationerna, medan vi andra har rollen som konsumenter. Det var tomheten i denna vision som sextiotalets ungdomar revolterade mot, och deras argument har snarast förstärkts av miljökrisen och av insikten att rollen som klient åt staten och förhandlingsorganisationerna varken är särskilt tillfredsställande eller särskilt trygg. Att det borde gå att organisera livet bättre med *mindre* produktion och konsumtion, och att självstyre faktiskt har ett egenvärde, blir i värsta fall ett hot mot keynesianernas program.

Men keynesianerna har i alla fall det mest sammanhängande programmet (även om det finns förvånande lite uttryckt i sådan form att det kan återges i denna antologi; vi kommer att hänvisa till böcker). Det har också en styrka i att det ställer frågan om *makten*, åtminstone nationellt, och att det räknar med sociala krafter som kan hjälpa till att genomföra programmet, nämligen fackföreningar och andra organisationer som företräder dem som drabbas.

SMÖRGÅSBORD FRÅN MILJÖRÖRELSEN

Andra alternativ ser mer ut som smörgåsbord som man kan plocka av men som inte utgör något sammanhängande program.

Dit hör mycket av de förslag som har kommit från miljörelsen närstående källor. Förslag om skatteväxling, förslag om skatt på valutaspekulation och förslag om kortare arbetstider (till exempel) bortser helt från frågan *vem* som ska se till att förslagen blir verklighet. De bortser också från försörjningskrisens karaktär av social och kulturell uteslutning; de är tekniska förslag som har ett intresse som *delar* av en politik (det är därför de finns med i den här antologin), men vi skulle bli förvånade om de tagna för sig orsakar någon större mobilisering bland dem som hotas eller drabbas av uteslutningspolitiken.

Det gäller också det hittills bästa försöket att smälta ihop det keynesianska programmet med miljörelsens förslag — Olle Erikssons *Bygg om Sverige till hållbarhet*, som till stora delar finns inkluderad här.

Det finns alltså många ansatser. Vi har ställt ihop den här antologin för att ge substans åt Miljöförbundet Jordens Vänners programförklaring *miljö och solidaritet*. Vi ser inga möjligheter att göra något åt miljökrisen utan att samhället *hålls samman* — hindras från att spricka upp i en allt rikare elit och en allt större andel utstötta välgörenhetsklienter. Samtidigt måste frågan ställas om produktionens, konsumtionens och kulturens innehåll, liksom om *vem* som är den sociala kraft som kan genomföra ett program mot både miljökras och utstötning.

Det senare är antagligen svårast, och viktigast. Vilka sociala krafter finns det över huvud taget som är starka nog att definiera sig själva, sina behov och föreslå program — utan att det allt starkare desinformationssamhället förvrider fokus och hindrar folk från att själva formulera sina mål?

I ett program mot utstötningens krisen måste uppenbart en politik för att skydda och stärka folkliga identiteter ingå.

Vi föreslår alltså inget program utan överlåter det åt bland annat er som läser boken. Vi har samlat artiklar om dels försök att förklara utstötningens orsaker (avsnittet *Världens växande arbetslöshet*), dels förslag till program mot den. Det finns inledningstexter kring varje förslagsinriktning, och dessutom diskussionsfrågor som vi har tyckt vara relevanta. En del förslag till bredvidläsningslitteratur finns också inströdda i sina sammanhang.

Jobbgruppen
Miljöförbundet Jordens Vänner

Tord Björk, Kerstin Palmlund,
Louise Pettersson, Jan Wiklund (sekreterare
och översättare), Staffan Wrigge